

**ส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัล :
สมรรถนะในอาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
Digital Literacy : A Professional Academic Librarian Competency**

ศรีจันทร์ จันทร์ชีวะ

Srichan Chancheewa

อดีตผู้อำนวยการสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Past, Thammasat University Library Director

Email: svc@tu.ac.th

Date Received : 30 April 2020 Date Revised : 26 May 2020

Date Accepted : 27 May 2020 Date Accepted online : 29 June 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะแนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัลโดยใช้ระบบจัดการบรรณานุกรม การพัฒนาทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ระบบการเรียนออนไลน์ด้วยสื่อประสมแบบ MOOCs ระบบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ เพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพที่จำเป็นในอนาคตของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ : บรรณารักษ์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย สมรรถนะ ระบบการเรียนออนไลน์ด้วยสื่อประสมแบบ MOOCs ระบบการจัดการบรรณานุกรม ระบบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ

Abstract

This article is intended to present the academic librarian competency, especially, the competency in managing bibliographies, citations and references; in online learning systems, Massive Open Online Courses (MOOCs); in plagiarism checker tools or how to evaluate information reliability and most important, the promoting digital information literacy competency which should be the basic skills for the academic librarians.

Keyword: Academic librarian, Competencies, Bibliographic Management Tools, Online Learning Systems, Evaluating Information Reliability, Plagiarism Checker Tools, Digital Information Literacy

บทนำ

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีพันธกิจส่งเสริมการเรียนการสอน การวิจัยของอาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรของมหาวิทยาลัย โดยกระบวนการเพื่อส่งเสริมพันธกิจดังกล่าวเริ่มตั้งแต่การคัดสรรทรัพยากรสารสนเทศและเครื่องมือ (Software) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการค้นคว้าวิจัยอย่างมีคุณภาพ ผู้รับบริการสามารถสืบค้นสารสนเทศได้ตรงความต้องการทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาด้วยทรัพยากรสารสนเทศหลากหลายประเภท ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรสารสนเทศทำให้การเข้าถึงสารสนเทศตามความต้องการของผู้รับบริการและการส่งเสริมทักษะแก่ผู้รับบริการเป็นอีกหนึ่งพันธกิจของการดำเนินงานห้องสมุดมหาวิทยาลัย (Emiri, 2015) เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงสารสนเทศด้วยวิธีการที่เหมาะสม ประเมินคุณภาพของสารสนเทศได้ด้วยตนเองและนำสารสนเทศมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลาอันจะเป็นทักษะที่สำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมสมรรถนะวิชาชีพส่วนบุคคล เรียนรู้การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการเพื่อพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาบริการสารสนเทศในยุคดิจิทัล บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาความรู้ของผู้รับบริการ โดยสร้างแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ (Best Practice) สร้างสรรค์เนื้อหา และสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการรู้สารสนเทศของผู้รับบริการ ในยุคดิจิทัล (Digital Age) การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายควรเป็นสมรรถนะเบื้องต้นของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (American Library Association, 2000)

สมรรถนะพื้นฐานของการส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัลที่บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรได้รับการพัฒนาเพื่อความเหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ (Inskip, n.d.) ได้แก่

1. ระบบการเรียนออนไลน์ด้วยสื่อประสมแบบ MOOCs (Massive Open Online Courses) นับเป็นเทคโนโลยีที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเพื่อใช้ในการจัดการเนื้อหาและรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นสื่อประสมดิจิทัล เช่น วิดีโอ เอกสาร ประกอบการสอน การสนทนาแลกเปลี่ยน การทดสอบความเข้าใจ รวมทั้งการ

ประเมินผล โดยทุกกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่สนใจและเข้าถึงได้จากทุกที่เมื่อต้องการ

2. ระบบการจัดการบรรณานุกรมเพื่อการสืบค้นสารสนเทศและการอ้างอิง
3. ระบบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ

เหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานวิชาชีพ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับการเรียน การสอนและการวิจัยในมหาวิทยาลัย (Kenton, 2010)

สมรรถนะส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัล : ระบบการเรียนออนไลน์ด้วยสื่อประสม

MOOCs ย่อมาจาก Massive Open Online Course หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนแบบออนไลน์ แบบเปิดเสรี เป็นการเรียนแบบสาธารณะในโลกดิจิทัล ในแต่ละวิชาผู้เรียนสามารถสมัครเข้าเรียนได้พร้อมกันมากถึง 10,000 คน นิยมใช้ในการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยหรือสูงกว่า ในวิชาที่เคยมีข้อจำกัดของพื้นที่ห้องเรียนซึ่งรองรับผู้เรียนได้จำนวนหนึ่ง (Vu, 2015) ปัจจุบันระบบการเรียนออนไลน์ด้วยสื่อประสมพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าเรียนในชั้นเรียนออนไลน์ ตัวอย่างระบบการเรียนการสอน MOOCs ที่มีชื่อเสียง ในต่างประเทศ เช่น edX (edx.org) ใช้สอนที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและ MIT / KHAN ACADEMY (Khanacademy.org) – ก่อตั้งโดย Salman Khan/ COURSERA (Coursera.org) – แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์แบบอเมริกันที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2012 / Udacity (Udacity.com) - เว็บไซต์ออนไลน์สอน IT โดยเฉพาะ Artificial Intelligence ที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย รัฐบาลจัดตั้งโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย Thailand Cyber University (TCU : thaicyberu.go.th) เป็นโครงการมหาวิทยาลัยออนไลน์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในภาครัฐ ร่วมกันผลิตชุดวิชา บทเรียน online เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

สมรรถนะส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัล : ระบบการจัดการบรรณานุกรมเพื่อการสืบค้นสารสนเทศและการอ้างอิง

EndNote เป็นซอฟต์แวร์จัดการบรรณานุกรม การจัดการการอ้างอิงเชิงพาณิชย์ นิยมใช้ในการจัดการบรรณานุกรมและการอ้างอิงเมื่อเขียนบทความวิชาการ เดิมพัฒนาโดย Thomson Reuters เวอร์ชันล่าสุดคือ EndNote X10 ปัจจุบันจัดจำหน่ายโดย Clarivate Analytics ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่นิยมจัดหาให้บริการแก่นักศึกษา อาจารย์ เพื่อผลิตผลงานวิชาการประเภทบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

Mendeley เป็นซอฟต์แวร์จัดการบรรณานุกรม การจัดการการอ้างอิงเชิงพาณิชย์ นิยมใช้ในการจัดการบรรณานุกรมและการอ้างอิงเมื่อเขียนบทความวิชาการ สามารถค้นหาสารสนเทศตามคำสำคัญ หัวเรื่อง หรือสาขาวิชาที่สนใจ ติดต่อหรือสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิชาการหรือผลงานวิจัยจากทั่วโลก ปัจจุบันจัดจำหน่ายโดย Elsevier

Zotero เป็นซอฟต์แวร์โอเพนซอร์สสำหรับจัดการบรรณานุกรม การจัดการการอ้างอิงสำหรับการจัดเก็บข้อมูลที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูลต่าง ๆ อาทิเช่น ฐานข้อมูลห้องสมุด ฐานข้อมูลออนไลน์ แหล่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

โดยสรุป ระบบจัดการบรรณานุกรมทั้งสามชื่อนี้มีคุณลักษณะคล้ายกันคือ นำสารสนเทศที่สืบค้นได้ตามความต้องการมาจัดเก็บ เรียบเรียงตามรูปแบบบรรณานุกรมที่ต้องการ แทรกในไฟล์ที่ใช้งานได้ด้วยอัตโนมัติ แต่รายละเอียดปลีกย่อยอาจมีต่าง ๆ กันไป ความสามารถในการใช้งานของแต่ละระบบจะขึ้นอยู่กับความถนัด ความเชี่ยวชาญของบรรณารักษ์แต่ละคน ในภาพรวมของสมรรถนะทางวิชาชีพ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกคนควรรู้จักใช้งานซอฟต์แวร์ทั้งสามชื่อนี้ได้อย่างคล่องแคล่วเท่าเทียมกัน

สมรรถนะส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัล : ระบบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ

บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่สืบค้นได้โดยมีทักษะหรือประเด็นการประเมินเบื้องต้น เช่น แหล่งที่มาของสารสนเทศ ความน่าเชื่อถือของผู้พิมพ์ แหล่งอ้างอิงของสารสนเทศ เป็นต้น นอกจากนี้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีความรู้เกี่ยวกับระบบตรวจสอบความซ้ำ เพื่อแนะนำผู้รับบริการอย่างถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ของการนำเสนอผลงานวิชาการ (Library Support for Teaching & Learning, n.d.)

ระบบตรวจสอบความซ้ำที่แพร่หลายทั่วไปในระดับสากล ได้แก่

- Turnitin เป็นเครื่องมือตรวจสอบความซ้ำที่มีผู้นิยมใช้ในระดับนานาชาติ มีข้อมูลเพื่อการตรวจสอบความซ้ำภาษาอังกฤษมากกว่าห้าร้อยล้านไฟล์ ปัจจุบันห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยบอกรับเป็นรายปีเพื่อให้บริการ การเข้าถึงต้องชำระค่าที่ได้รับจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยผู้บอกรับเปิดให้บริการ เข้าถึงได้จากหน้าเว็บ <https://www.turnitin.com/>
- Grammarly เป็นเครื่องมือตรวจสอบความซ้ำที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2552 เพื่อช่วยตรวจสอบการสะกดคำและไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียน ปัจจุบันมีผู้นิยมใช้งานเพื่อตรวจสอบไวยากรณ์

ตรวจสอบการสะกดคำ ตรวจสอบความซ้ำวันละ 2,000,000 คนทั่วโลก เข้าถึงได้จากหน้าเว็บ
<https://www.grammarly.com/>

- Plagiarisma เป็นเครื่องมือตรวจสอบความซ้ำที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการใช้งาน เข้าถึงได้จากหน้าเว็บ
<http://plagiarisma.net/>
- Copyscape เป็นเครื่องมือตรวจสอบความซ้ำสำหรับสารสนเทศบนหน้าเว็บ เข้าถึงได้จากหน้าเว็บ <https://www.copyscape.com/>

ระบบตรวจสอบความซ้ำในประเทศไทยเกิดขึ้นด้วยความจำเป็นที่จะต้องมึเครื่องมือตรวจสอบความซ้ำที่สามารถใช้งานกับข้อมูลภาษาไทยได้ ที่นิยมแพร่หลายทั่วไป ได้แก่

- อักษรวิสุทธิ์ เป็นเครื่องมือตรวจสอบเพื่อค้นหาข้อความที่อาจจะเป็นการลอกเลียนผลงานผู้อื่น ให้บริการฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย โดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ บริษัท อินสปีก้า จำกัด ปัจจุบันนิยมใช้ในมหาวิทยาลัยเพื่อตรวจสอบความซ้ำของวิทยานิพนธ์ในประเทศไทย
- Copycatch เป็นเครื่องมือตรวจสอบความซ้ำของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพระดับประเทศ ปัจจุบันพัฒนาเพื่อตรวจสอบความซ้ำของการเผยแพร่บทความออนไลน์ร่วมกับศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

บทสรุป

โดยวิชาชีพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หน้าทีส่งเสริมการรู้สารสนเทศดิจิทัลด้วยพัฒนาการทางเทคโนโลยีมีประโยชน์มหาศาลต่อการเรียน การสอน การวิจัย สมควรที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้พัฒนาหลักสูตรการสอนวิชาสารสนเทศและบรรณารักษศาสตร์ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ร่วมกันกำหนดให้บรรณารักษ์วิชาชีพเรียนรู้ทักษะเหล่านี้อย่างเป็นระบบ ชัดเจน และเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของวิชาชีพบรรณารักษ์ในประเทศไทย เพื่อพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยเป็นสำคัญ

References

- American Library Association. Association for College and Research Libraries. (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10150/105645>

Emiri, O. T. (2015). Digital Literacy Skills Among Librarians in University Libraries in the 21st Century in Edo and Delta States, Nigeria. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 4(8), 153–159. Retrieved from www.ijstr.org/final-print/aug2015/Digital-Literacy-Skills-Among-Librarians-In-University-Libraries-In-The-21st-Century-In-Edo-And-Delta-States-Nigeria.pdf

Inskip, C. (n.d.). *Developing library staff digital literacies*. Retrieved from https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10047194/3/Inskip_Digital-literacy-unpacked-accepted.pdf

Kenton, J., & Blummer, B. (2010). Promoting Digital Literacy Skills: Examples from the Literature and Implications for Academic Librarians. *Community & Junior College Libraries*, 16(2), 84–99. Doi:10.1080/02763911003688737

Library Support for Teaching & Learning: Digital literacy. (n.d.) Retrieved from <https://uow.libguides.com/teaching-learning/digital-literacy>

Vu, D., Pattison, P., & Robins, G. (2015). Relational event models for social learning in MOOCs. *Social Networks*, 43, 121–135. doi:<https://doi.org/10.1016/j.socnet.2015.05.001>